

УДК 336.71

СУЧАСНЕ СТАНОВИЩЕ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Гошовський Т.Р., Фурдичко Л.Є.

Національний університет «Львівська політехніка»

У статті розглянуто особливості та структуру банківської системи України на сучасному етапі. Визначено основні тенденції її розвитку. Проведено аналіз діяльності банків. На підставі проведеного аналізу виявлено проблеми банківської системи України. Запропоновано пріоритетні напрями для їх вирішення шляхом зміни законодавства України та проведення реформ.

Ключові слова: банк, банківська система, банківські операції, фінансова стійкість, ліквідність, ризик.

Постановка проблеми. Проблема банківської системи України, що є однією з найважливіших складових фінансового ринку, полягає в тому, що її надійність та розвиненість є необхідною умовою розвитку країни. Досконале та дієве функціонування може сприяти реструктуризації економіки, її зростанню та стабілізації в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми банківської системи України розглядають у своїх дослідженнях О. Ю. Жам, Р. Г. Крутинь, Г. Т. Карчева, О. О. Шевчук, Ю. В. Колобов, С. М. Лобозинська, А. В. Ставицький та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Банківська система є рушійним механізмом економічних перетворень, оскільки забезпечує переміщення фінансових ресурсів між окремими країнами, регіонами, галузями економіки та суб'єктами фінансового ринку [1].

Проблема стабільності банківської системи, її рівень розвитку залишається низьким, а ринок банківських послуг України є неконкурентоспроможним, що, відповідно, потребує здійснення значних змін, використання нових економічних підходів та подальших досліджень з зазначеної проблематики.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження стану банківської системи України, виявлення проблем її розвитку та розробка напрямів їх поліпшення

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2016 рік банківська система України увійшла з певними проблемами: значна девальвація гривні, спад в економіці, низький рівень довіри населення до банківських установ, військові дії у східному регіоні та анексія АР Крим, недостатній рівень корпоративного управління зумовили відтік ресурсної бази, погіршення якості кредитного портфелю банків та, як наслідок, ліквідація (банкрутування) частини банківських установ [1].

Станом на 01.01.2016 р. в Україні налічується 117 банків. За період з 01.01.2014 р. по 01.01.2016 р. – кількість банків, які мають банківські ліцензії Національного банку України, скоротилася на 61 банки. Крім того, у 2 банків були відкликани та анульовані банківські ліцензії у зв'язку з анексією Криму. За два місяці 2016 р. закрито ще 4 банківські установи [2].

Кількість банків України за 2014–2016 рр. наведено в табл. 1.

Кількість банків з іноземним капіталом у 2014 р. становила 51 банк (31% від загальної кількості банків, що мають ліцензію), з них 19 банків (12%) – зі 100% іноземним капіталом. Однак спостерігається тенденція різко зменшення кількості банків з іноземним капіталом у 2015 р. до 41 банку.

Дослідження та аналіз банківської системи України показав, що частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків станом на

01.01.2014 – 32,5%; 01.01.2015р. становила 43,3%; на 01.01.2016 р. становила – 43,2%. Як видно з табл. 1, частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків 2015-2016 роки практично не змінилася.

Таблиця 1

Кількість банків в Україні за 2014–2016 роки

Назва показника	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016#
Кількість діючих банків	180*	163*	117*
- з них: з іноземним капіталом	51	41	41
- у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	19	17	17
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	32,5	43,3	43,2

* з них 1 банк має ліцензію санційного банку / # без неплатоспроможних банків

Джерело: [3]

Активи банківської системи України за 2014–2016 роки подано у табл. 2.

Як видно з табл. 2, загальні активи банків станом на 01.01.2016р. становлять 1 254 385 млн. грн., а станом на 2014 рік становили 1 278 095 млн. грн. Отже, загальні активи банків зменшилися на 23 710 млн. грн. А з врахуванням валютних коливань (за курсом \$ – 7,993 грн. у 2014 та 25.47 грн.

у 2016 р.) – скоротилися у доларовому еквіваленті – на 109 млрд. дол. США.

Рівень доларизації активних операцій банків зріс. Основну частину активних операцій банків складають кредитні операції – 76,9% (965 093 млн. грн.). З них 785 918 млн. грн. кредити, що надані суб'єктам господарювання та 152 371 млн. грн. кошти надані фізичним особам. Частка простроченої заборгованості становить 22,1%.

Внаслідок зростання рівня проблемних кредитів (негативно класифікованої заборгованості), банки змушені були створювати значні резерви за активними операціями, що неминуче негативно вплинуло на рівень капіталізації банківських установ. За рік банки здійснили відрахувань у резерви на суму 116 372 млн. гривень.

За період з 2014 по 2016рр. банки України сформували резервів на 190 млрд. грн.

Це стало визначальним чинником повернення банківської системи до збитковості – за 2014 рік збитки банківського сектору склали майже 53 млрд. грн., за 2015р. – 66,6 млрд. грн.

Швидкому вирішенню проблеми накопичення негативно класифікованої заборгованості (проблемних кредитів) перешкоджає існування низки невирішених питань, зокрема у податковій сфері, а саме – в наслідок різкої зміни курсу гривні до іноземних валют та падінні платоспроможності населення виникла курсова різниця, яка, при оплаті суми кредиту по курсу на дату отримання, або при застосуванні бан-

Таблиця 2

Активи банківської системи України за 2014–2016 роки, млн. грн.

№ з/п	Назва показника	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016#
I.	Активи банків	1 278 095	1 316 852	1 254 385
	Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	1 408 688	1 520 817	1 571 411
1.	Готівкові кошти та банківські метали	36 390	28 337	34 353
2.	Кошти в Національному банку України	47 222	27 554	27 392
3.	Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	78 106	99 752	129 512
4.	Кредити надані	911 402	1 006 358	965 093
	з них:			
4.1	кредити, що надані суб'єктам господарювання	698 777	802 582	785 918
4.2	кредити, надані фізичним особам	167 773	179 040	152 371
5.	Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів, %	7,7	13,5	22,1
6.	Вкладення в цінні папери	138 287	168 928	198 841
7.	Резерви за активними операціями банків (з врахуванням резервів за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках)	131 252	204 931	321 303

Джерело: [3]

Таблиця 3

Пасиви банківської системи України за 2014–2016 роки, млн. грн.

№ з/п	Назва показника	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016
II.	Пасиви, усього	1 278 095	1 316 852	1 254 385
1.	Капітал	192 599	148 023	103 713
1.1	з нього: статутний капітал	185 239	180 150	206 387
2.	Зобов'язання банків	1 085 496	1 168 829	1 150 672
	з них:			
2.1	кошти суб'єктів господарювання	234 948	261 372	317 626
2.1.1	з них: строкові кошти суб'єктів господарювання	104 722	102 527	96 176
2.2	кошти фізичних осіб	433 726	416 371	389 060
2.2.1	з них: строкові кошти фізичних осіб	350 779	319 121	281 462

Джерело: [3]

ками схеми прощення нічим не покривається – ні банками, ні державою, а підлягає обліку та оподаткуванню.

Також спостерігається тенденція до збільшення частки активів банків у цінних паперах держави (у 2014 році – 138 287 млн. грн., у 2016 – 215 271 млн. грн.) На даний час, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 20 січня 2016 року № 37 «Про деякі питання виплати заробітної плати працівникам бюджетних установ та державної соціальної допомоги», до обслуговування зарплатних проектів бюджетних установ та соціальних державних виплат допускаються банки згідно однією із умов, які володіють облігаціями внутрішньої державної позики в розмірі не менш як 20% регулятивного капіталу банку (Ощадбанк; Укресімбанк; Укргазбанк; Райффайзен Банк Аваль).

Пасиви банківської системи України за 2014-2016 роки подано у табл. 3.

Пасиви банківської системи станом на 01.01.2016 р. у порівнянні із 01.01.2014 р. зменшилися на 23,7 млрд. грн. (із 1278095млн. грн у 2014 р. до 1 254 385 млн. грн. у 2016 р.).

Статутний капітал банківської системи України зріс на 21 млрд. грн. (із 185 239 млн. грн. у 2014р. до 206 387 млн. грн. у 2016 р.).

Зобов'язання банків станом на 01.01.2016р. у порівнянні із 01.01.2014 р. зросли на 65 млрд. грн.

Обсяг коштів фізичних осіб станом на 01.01.2014 становив 433 726 млн. грн., з них строкові – 350 779 млн. грн. та станом на 01.01.2016 р. – 389 060 млн. грн. з них строкові – 281 462 млн. грн.

Як показує аналіз, відбулося зменшення обсягу коштів фізичних осіб на 44,7 млрд. грн., в основному за рахунок зняття готівки з депозитних рахунків (всього – 44,7 млрд. грн., з них з строкових – 69 млрд. грн.) та розміщення коштів на рахунках «До запитання» без укладення строкового договору.

З врахуванням валютного курсу у доларовому еквіваленті (за курсом \$ – 7,993 грн. у 2014 та 25.47 грн. у 2016р.) обсяг коштів фізичних осіб зменшився на 38,9 млрд. доларів.

Обсяг коштів юридичних осіб станом на 01.01.2014 становив 234 948 млн. грн. (з них строкові – 14 722 млн. грн.) та станом на 01.01.2016 р. – 317 626 млн. грн. (з них строкові – 96 176 млн. грн.). Як показує аналіз, відбулося збільшення обсягу коштів юридичних осіб на 82,7 млрд. грн., але, з врахуванням валютного курсу у доларовому еквіваленті, (за курсом \$ – 7,993 грн. у 2014 та 25.47 грн у 2016р.), цей обсяг зменшився на 16,8 млрд. доларів. Динаміка відтоку стокових коштів незначна – 8,5 млрд. грн. Однак кошти юридичних осіб у основному розміщуються на поточних рахунках.

Довідкову інформацію про фінансові показники банківської системи України за 2014-2016 роки подано у табл. 4.

Регулятивний капітал банків станом на 01.01.2016 р. – становив 130 974 млн. грн., за 2014 рік – 204 976 млн. грн. Як показує аналіз зменшився на 74 млрд. грн.

Достатність (адекватність) регулятивного капіталу (Н2), станом на 01.01.2016 р. – 12,74%. З табл. 4 видно, що спостерігається тенденція до його скорочення, що обумовлено, насамперед, за-

криттям 63 банків (за 2014-2016 рр.) та подальшої тенденції до переведення частини банків у стан ліквідації, а також збитками, отриманими внаслідок формування резервів.

Таблиця 4

Довідкова інформація про фінансові показники банківської системи України за 2014–2016 роки

№ з/п	Назва показника	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016#
1	Регулятивний капітал	204 976	188 949	130 974
2	Достатність (адекватність) регулятивного капіталу (Н2), %	18,26	15,60	12,74
3	Доходи	168 888	210 201	199 193
4	Витрати	167 452	263 167	265 793
5	Результат діяльності	1 436	-52 966	-66 600
6	Рентабельність активів, %	0,12	-4,07	-5,46
7	Рентабельність капіталу, %	0,81	-30,46	-51,91

Джерело: [3]

За підсумками роботи банківської системи України у 2015 році фінансовий результат був від'ємним – збитки сягнули майже 67 млрд. грн. При цьому, основні банківські операції в цілому по системі залишалися прибутковими. Від'ємний фінансовий результат діяльності банківського сектору сформувався насамперед за рахунок суттєвого збільшення обсягів відрахувань до резервів на можливі втрати від активних операцій.

У цілому по системі відрахування до резервів зросли з 131 252 млн. грн у 2014 р. до 321303 млн. грн. у 2016 р. Близько 40% збитків по системі було сформовано банками, що віднесені до категорії неплатоспроможних і в яких функціонують введені Фондом гарантування вкладів фізичних осіб тимчасові адміністрації.

Об'єктивне погіршення ринкових очікувань призвело до відпливу депозитів із банківської системи. Як наслідок збільшився обсяг готівки поза банками. У результаті середньоденний обсяг коррахунків банків у Національному банку України в 2016 році зменшився на 19,8 млрд. грн. (станом на 01.01.2016 р. – 27 392 млн. грн., станом на 01.01.2014 р. – 47 222 млн. грн.).

Для покращення інвестиційного клімату, збільшення активностей по кредитних зобов'язаннях, зменшення процентів за користування кредитами – Національний банк України з березня 2015 року проводить політику до зменшення облікової ставки НБУ.

Зміну облікової ставки НБУ подано у табл. 5.

Заходи Національного банку з проведенням стрес тестів для визначення ліквідності банків України, дотриманням ними регулятивних вимог по формуванню статутного капіталу, зміна до постанови НБУ № 581 від 3 вересня 2015 р., де Національний банк пом'якшив обмеження зі зняття населенням валюти з депозитів з 15 тис. гри-

вень/день до 20 тис. гривень/день в еквіваленті – спрямоване на відновлення довіри до банківської системи й приплив валютних депозитів та позитивно позначаються на відновленні банківської системи у цілому [2].

Таблиця 5
Зміна облікової ставки НБУ за 2014–2016 роки

Період	% річних
2014	
з 15.04	9.5
з 17.07	12.5
з 13.11	14.0
2015	
з 06.02	19.5
з 04.03	30
з 28.08	27
з 25.09	22
30.10	22
18.12	22
2016	
01.01	22

Джерело: [3]

Висновки з даного дослідження. Інтенсифікації потребує процес реформування судової системи України та боротьби з корупцією. Зростання валютних ризиків для українських банків внаслідок наявності короткої відкритої валютної позиції та високого рівня доларизації є потенційною загрозою стійкості банківської системи. Викривлення окремими банками статистичної звітності ускладнюють можливості оцінки реальних масштабів кредитування банками пов'язаних осіб. Посилення захисту прав кредиторів та підвищення інвестиційної привабливості банківського сектору потребує: зміни до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»; ліквідація дискримінації прав забезпечених кредиторів; створення умов для прийняття рішень щодо відновлення платоспроможності або банкрутства боржника спільно всіма кредиторами незалежно від забезпечення вимог; доповнення механізмом, що надасть забезпеченому кредитору право придбати майно боржника, яке є предметом забезпечення, у рахунок погашення заборгованості боржника; недопущення штучного погіршення майнового стану боржника та штучного зменшення вартості майна [1].

Список літератури:

1. Жам О.Ю. Дослідження та аналіз стану банківської системи України / О. Ю. Жам, Р.Г. Крутін // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. – 2015. – Вип. 40. – С. 45-50.
2. Офіційний сайт асоціації українських банків. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://aub.org.ua/>
3. Банківський нагляд: Основні показники діяльності банків України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

Гошовский Т.Р., Фурдычко Л.Е.

Национальный университет «Львовская политехника»

СОВРЕМЕННОЕ ПОЛОЖЕНИЕ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ В УКРАИНЕ

Аннотация

В статье рассмотрены особенности и структура банковской системы Украины на современном этапе. Определены основные тенденции ее развития. Проведен анализ деятельности банков. На основании проведенного анализа выявлены проблемы банковской системы Украины. Предложено приоритетные направления для их решения путем изменения законодательства Украины и проведения реформ.

Ключевые слова: банк, банковская система, банковские операции, финансовая устойчивость, ликвидность, риск.

Hoshovskyi T.R., Furdychko L.Ye.

Lviv Polytechnic National University

PRESENT SITUATION OF BANKING SYSTEM IN UKRAINE

Summary

The article contains the analysis of the structure and main characteristics of the current banking system of Ukraine. The main trends of its development were defined and the analysis of bank's activity was committed. On the basis of conducted research the main problems of banking system of Ukraine were revealed. The priority directions for solving these problems were defined, they include changing the legislation and carrying out special reforms.

Keywords: bank, banking system, bank operations financial stability, liquidity, risk.